

TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINING BARQARORLIK REYTINGI

Yakshiboeva Marhabo Xujiyazovna

O'zbekiston Respublikasi Toshkent Bank-moliya akademiyasi 2-kurs tinglovchisi

Annotatsiya. Mazkur maqolada tadbirkorlik subyektlarining barqarorlik reytingini baholashda foydalaniladigan zamonaviy yondashuvlar va usullar tahlil qilingan. Barqarorlik reytingi tadbirkorlik subyektlarining iqtisodiy samaradorligi, moliyaviy mustahkamligi hamda ijtimoiy mas'uliyati kabi jihatlarni qamrab oluvchi muhim ko'rsatkichlar asosida belgilanadi. Maqolada reytingni shakllantirish jarayonida qo'llaniladigan asosiy mezonlar, ularning amaliy ahamiyati va tahliliy usullarining afzalliklari o'rganilgan. Tadqiqot davomida tadbirkorlik subyektlarining barqarorligini oshirish uchun muhim bo'lgan moliyaviy boshqaruv, innovatsiyalarni joriy qilish va ijtimoiy mas'uliyatni rivojlantirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqilgan. Ushbu tadqiqot natijalari tadbirkorlik faoliyatini samarali boshqarish va rivojlantirishga qaratilgan strategik qarorlar qabul qilishda amaliy ko'mak sifatida foydalanilishi mumkin.

Kalit so'zlar: Tadbirkorlik, barqarorlik reytingi, iqtisodiy ko'rsatkichlar, moliyaviy barqarorlik, ijtimoiy mas'uliyat, tadbirkorlikni rivojlantirish.

Abstract. This article explores modern approaches and methods used to evaluate the stability rating of entrepreneurial entities. The stability rating is determined based on critical indicators such as economic efficiency, financial robustness, and social responsibility of entrepreneurial entities. The article examines the main criteria applied in the rating formulation process, their practical relevance, and the advantages of analytical methods utilized. The study also provides recommendations to enhance the sustainability of entrepreneurial entities, focusing on financial management, innovation implementation, and fostering social responsibility. The findings of this research can

serve as a practical guide for making strategic decisions aimed at effectively managing and developing entrepreneurial activities.

Keywords: *Entrepreneurship, stability rating, economic indicators, financial stability, social responsibility, innovations, strategic management.*

KIRISH

Hozirgi iqtisodiy sharoitda tadbirkorlik subyektlarining barqarorligi va uni baholash masalasi katta ahamiyat kasb etmoqda. Bozor munosabatlarining keskin o'zgaruvchanligi va global iqtisodiy tahdidlar sharoitida har bir tadbirkorlik subyekti uchun barqarorlik reytingi muhim strategik ko'rsatkichga aylanmoqda. Barqarorlik reytingi faqatgina iqtisodiy samaradorlikni emas, balki moliyaviy mustahkamlik, innovatsion faoliyat va ijtimoiy mas'uliyat kabi omillarni ham qamrab oladi. Ushbu ko'rsatkich tadbirkorlik subyektlarining uzoq muddatli rivojlanish imkoniyatlarini baholash uchun zarurdir. Shuning uchun tadbirkorlik subyektlarining barqarorligini baholashning usullari va mezonlarini o'rganish dolzarb masalalardan biridir.

Tadbirkorlik subyektlarining barqarorligini belgilashda iqtisodiy samaradorlik muhim omil hisoblanadi. Bu ko'rsatkich tadbirkorlik faoliyatining foydadorligi va rentabelligi darajasini o'lchaydi. Iqtisodiy samaradorlik tahlili korxonaning umumiy moliyaviy salohiyati va faoliyatining natijadorligini ko'rsatadi. Moliyaviy barqarorlik esa tadbirkorlik subyektlarining qarzдорlik darajasi, likvidligi va moliyaviy risklarni boshqarish qobiliyatini baholashga imkon beradi. Moliyaviy barqarorlikni ta'minlash orqali uzoq muddatli muvaffaqiyatli faoliyat olib borish mumkin.

Innovatsion faoliyat esa tadbirkorlik subyektlarining raqobatbardoshligini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Innovatsiyalarni joriy etish korxonaga yangi bozorlarni o'zlashtirish va iste'molchilarga yuqori sifatli mahsulotlar taklif etish imkoniyatini yaratadi. Shu bilan birga, ijtimoiy mas'uliyat tadbirkorlik subyektlarining jamiyat oldidagi ijobiy imidjini mustahkamlashga xizmat qiladi. Ekologik standartlarga rioya qilish,

ijtimoiy loyihalarda ishtirok etish kabi tashabbuslar korxonaning ijtimoiy qadriyatlarini namoyish etadi va barqarorlikni oshirishga hissa qo'shadi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, tadbirkorlik subyektlarining barqarorligini oshirish uchun moliyaviy boshqaruvni kuchaytirish, innovatsiyalarni faol rag'batlantirish va ijtimoiy mas'uliyatni rivojlantirish zarur. Moliyaviy boshqaruvni optimallashtirish orqali xarajatlarni samarali boshqarish va resurslardan oqilona foydalanish barqarorlikni oshirishning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Innovatsion faoliyatni rag'batlantirish esa ilm-fan yutuqlaridan samarali foydalanish va yangi texnologiyalarni joriy etish orqali amalga oshirilishi lozim. Ijtimoiy mas'uliyat esa jamiyat bilan uzviy aloqalarni mustahkamlash va iste'molchilar ishonchini qozonishda muhim omildir.

Barqarorlik reytingini aniqlash uchun qo'llaniladigan usullar turlicha bo'lib, ular iqtisodiy tahlil, moliyaviy ko'rsatkichlar va ijtimoiy mezonlarga asoslanadi. Kompleks yondashuvlar yordamida har bir tadbirkorlik subyekti uchun individual barqarorlik reytingini shakllantirish va ularning rivojlanish imkoniyatlarini baholash mumkin. Bu usullar tadbirkorlik subyektlarining holatini chuqur o'rganishga imkon beradi va strategik qarorlar qabul qilishda muhim vosita sifatida xizmat qiladi.

Ushbu maqolada ko'rib chiqilgan yondashuvlar va tavsiyalar tadbirkorlik subyektlarining barqarorligini ta'minlashga va ularning uzoq muddatli muvaffaqiyatiga hissa qo'shadi.

1. Jadval. Tadbirkorlik subyektlarining barqarorlik reytingi

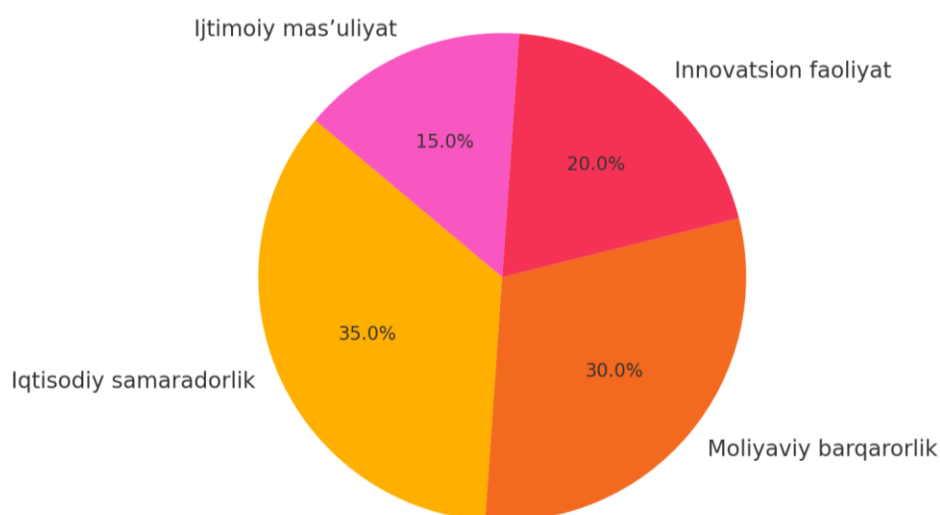
Barqarorlik Omillari	Ta'rifi
Iqtisodiy samaradorlik	Tadbirkorlik faoliyatining foydadorligi va rentabelligini baholaydi.
Moliyaviy barqarorlik	Korxonaning qarzдорlik darajasi va moliyaviy risklarni boshqarish qobiliyatini ko'rsatadi.

Innovatsion faoliyat	Yangi texnologiyalarni joriy qilish va raqobatbardoshlikni oshirish imkoniyatlarini yaratadi.
Ijtimoiy mas'uliyat	Korxonaning ekologik standartlarga rioya qilishi va ijtimoiy loyihalarda ishtirok etishi.
Barqaror boshqaruv	Korxona strategiyalarini samarali tashkil qilish va resurslardan oqilona foydalanish.

Mazkur jadvalda tadbirkorlik subyektlarining barqarorligini aniqlash uchun asosiy omillar va ularning ta'riflari keltirilgan. Ushbu omillar tadbirkorlik subyektlarining uzoq muddatli muvaffaqiyatini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega.

Barqarorlikni oshirishda har bir tadbirkorlik subyekti uchun individual yondashuv talab qilinadi. Ushbu jarayonda korxonalar o'zining moliyaviy, iqtisodiy va ijtimoiy holatini tahlil qilish bilan birga, barqaror rivojlanishni ta'minlashga qaratilgan strategiyalarni ishlab chiqishi kerak. Quyida barqarorlikka erishishda qo'llanilishi mumkin bo'lgan asosiy yo'nalishlar keltiriladi.

1-rasm. Tadbirkorlik subyektlarining barqarorlik omillari

Ushbu diagrammada tadbirkorlik subyektlarining barqarorligini ta'minlash uchun asosiy omillar tasvirlangan. Iqtisodiy samaradorlik eng katta ulushga ega bo'lib, barqarorlikka 35% hissa qo'shadi. Moliyaviy barqarorlik esa 30% ulushni tashkil qiladi.

Innovatsion faoliyat va ijtimoiy mas'uliyat mos ravishda 20% va 15% ulushga ega bo'lib, ularning ahamiyati ham yuqori baholanadi.

Tadbirkorlik subyekting iqtisodiy samaradorligini oshirish uchun ishlab chiqarish xarajatlarini optimallashtirish, resurslardan samarali foydalanish va foyda marjasini oshirishga qaratilgan choralar ko'rish lozim. Bunda quyidagi amaliyotlar muhim o'rin tutadi:

- Ishlab chiqarish texnologiyalarini modernizatsiya qilish.
- Mahsulot sifatini oshirish orqali mijozlarni jalb qilish.
- Mahsulot diversifikatsiyasini kengaytirish.

Moliyaviy barqarorlik tadbirkorlik faoliyatining uzluksizligini ta'minlovchi muhim omildir. Korxonalar quyidagi choralarni amalga oshirishi mumkin:

- Moliyaviy boshqaruv tizimini kuchaytirish.
- Qarzdorlikni kamaytirish va moliyaviy risklarni minimallashtirish.
- Kapital strukturasini optimallashtirish.

Innovatsion faoliyatni joriy qilish orqali tadbirkorlik subyektlari raqobatbardoshligini oshirishi va yangi bozorlarni egallashi mumkin. Bunda quyidagi choralarga e'tibor qaratish lozim:

- Ilmiy tadqiqotlar va ishlanmalarni qo'llab-quvvatlash.
- Yangi mahsulotlar va xizmatlarni rivojlantirish.
- Innovatsion loyiha va texnologiyalarni amaliyotga tatbiq etish.

Korxonalar uchun ijtimoiy mas'uliyatni oshirish nafaqat ularning obro'sini mustahkamlash, balki jamiyat bilan uzviy aloqalarni rivojlantirish uchun ham zarur. Quyidagi choralar ushbu yo'nalishda samarali hisoblanadi:

- Ekologik loyihalarda ishtirok etish va atrof-muhitni muhofaza qilish.
- Xodimlarning mehnat sharoitlarini yaxshilash.
- Mahalliy hamjamiyatlarga yordam ko'rsatish.

Tadbirkorlik subyektlarining uzoq muddatli barqarorligini ta'minlash uchun strategik rejalashtirish va samarali boshqaruv tizimlarini yo'lga qo'yish zarur. Bu yo'nalishda quyidagi amaliyotlar samarali bo'ladi:

- Biznes faoliyatini diversifikatsiya qilish.
- Tahliliy yondashuvlarga asoslangan qarorlar qabul qilish.
- Resurslarni oqilona taqsimlash.

Mazkur yondashuvlar tadbirkorlik subyektlarining uzoq muddatli barqarorligini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Har bir korxona o'zining individual strategiyasiga ega bo'lishi lozim va bu strategiyalar doimiy ravishda tahlil qilinishi va takomillashtirilib borilishi kerak. Shu tariqa tadbirkorlik subyektlari o'z bozor pozitsiyalarini mustahkamlash va barqaror rivojlanishga erishish imkoniga ega bo'ladi.

Xulosa

Tadbirkorlik subyektlarining barqarorligi – ularning uzoq muddatli rivojlanishini ta'minlaydigan asosiy ko'rsatkichlardan biri hisoblanadi. Mazkur maqolada barqarorlikni oshirishning asosiy omillari – iqtisodiy samaradorlik, moliyaviy barqarorlik, innovatsion faoliyat va ijtimoiy mas'uliyat batafsil tahlil qilindi. Shuningdek, barqarorlik reytingini aniqlashda qo'llaniladigan zamonaviy usullar va mezonlar ko'rib chiqildi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, korxonalarning barqarorligini oshirish uchun moliyaviy boshqaruvni kuchaytirish, innovatsiyalarni faol rag'batlantirish va ijtimoiy mas'uliyatni rivojlantirish zarur. Ushbu maqolada keltirilgan tavsiyalar tadbirkorlik subyektlarining barqarorligini ta'minlashda va ularning uzoq muddatli muvaffaqiyatini kafolatlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Barqarorlik reytingini oshirish uchun tadbirkorlik subyektlari quyidagi choralarga e'tibor qaratishi zarur:

- Moliyaviy resurslarni samarali boshqarish va xarajatlarni optimallashtirish.
- Innovatsion yondashuvlar orqali raqobatbardoshlikni oshirish.

- Ijtimoiy mas'uliyat doirasida ekologik loyihalarni amalga oshirish va xodimlarning sharoitlarini yaxshilash.

Ushbu maqolada keltirilgan tavsiyalar va yondashuvlar tadbirkorlik subyektlarining barqarorligini oshirishga ko'maklashadi va ularning uzoq muddatli muvaffaqiyatini kafolatlaydi. Mazkur izlanishlar natijalari amaliyotda qo'llanishga mos keladi va barqaror rivojlanishga xizmat qiladi.

Manbalar ro'yxati

1. Abdukarimov, I. T. (2018). *Biznes boshqaruvi va tadbirkorlik faoliyati*. Toshkent: Universitet.
2. Barney, J. B. (2021). *Firm Resources and Sustained Competitive Advantage*. Journal of Management, 17(1), 99–120.
3. Freeman, R. E. (2024). *Strategic Management: A Stakeholder Approach*. Cambridge University Press.
4. G'ulomov, S. S., & Karimov, U. (2020). *Tadbirkorlik asoslari*. Toshkent: Sharq.
5. Kaplan, R. S., & Norton, D. P. (2016). *The Balanced Scorecard: Translating Strategy into Action*. Harvard Business Review Press.
6. Karimov, I. A. (2016). *O'zbekiston iqtisodiy islohotlari strategiyasi*. Toshkent: O'zbekiston.
7. Niyozmetov, O. (2020). *Tadbirkorlik subyektlarini moliyaviy boshqarish*. Toshkent: Iqtisodiyot.
8. Porter, M. E. (2005). *Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance*. Free Press.
9. Qayumov, N. (2015). *Tadbirkorlikni rivojlantirishning innovatsion yo'nalishlari*. Toshkent: Fan va texnologiya.
10. Schumpeter, J. A. (2002). *Capitalism, Socialism and Democracy*. Harper & Brothers.